

Viitorul în roz?

În viitor, se va descoperi vaccinul împotriva cancerului. Secretele bolilor incurabile vor fi în mare parte dezlegate. Durata de viață se va prelungi. Tehnologia va ajunge la îndemâna oricui. Călătoriile în timp vor deveni posibile. Roboții vor prelua cele mai multe îndeletniciri pe care le avem astăzi. Iar oamenilor le va rămâne timp berechet pentru relaxare, pentru socializare... Pare o perspectivă realizabilă, nu-i așa?

Ce se va alege de oameni?

În general, avem tendința (sau nevoia?) să privim spre viitor prin lentile roz. Dar uităm să ne punem întrebări legate de lucruri viitoare foarte... omenești. Și, cred eu, importante.

Oare semenii noștri de peste câteva milenii vor avea mai multă grijă unii de alții decât acum? Ori oamenii vor deveni (și mai) lupi pentru ceialți? În *ce* sau în *cine* vor crede ei? Ce vor (mai) simți la vederea unui răsărit de soare? Se vor mai înduioșa când vor auzi un gângurit de copil? Vor mai fi cuprinși de neputință, la moartea cuiva drag?

Luciditate sau nihilism?

Imaginile idealizate despre viitor au în mintea mea un pandant întunecat: lumea anului 802701, imaginată de H.G. Wells în *Mașina Timpului*. Protagonistul romanului este un Călător în Timp care creează Mașina Timpului. Mai mult, el se încumetă la un moment dat să o folosească.

Astfel, ajunge în anul 802701, descoperind omenirea involuată și dramatic divizată. Există o Lume de Sus care trăiește un bine înșelător. Și o Lume Subterană care viețuiește pe seama creaturilor terestre.

Eloii (ființele pământene) și-au pierdut vigoarea. Și identitatea. Seamănă atât de mult între ei, încât până și diferențele de gen sunt estompate. Locuiesc laolaltă, într-o tihnă suspectă. Sunt limitați din

punct de vedere intelectual. Par inofensivi și fericiți, însă în tot acest timp, Morlocii subterani îi pândesc.

Călătorul rămâne prizonier o vreme în această lume. Partea luminoasă a experienței sale de aici e prietenia cu Weena, o tânără din neamul Eloilor. Nevoia de conexiune, de împărtășire este covârșitoare. Și de o parte, și de cealaltă. Astfel că bărbatul plănuiește să nu se mai despartă de Weena și să o aducă în prezentul lui. Va reuși oare?

Idei. Reflecții. Controverse

Pe lângă distopia pe care o propune H.G. Wells – construită în jurul ideii de inversare a raporturilor dintre categoriile sociale ale vremii (industriașii bogați și muncitori), există în acest roman destule idei care stârnesc pofta de dezbateri. Sau nevoia de reflecție.

Ar fi, de pildă, ideea că inteligența omenească poate crea lucruri care sfidează orice preconcepție. Apoi că, în absența piedicilor, în absența unei forțe care să i se opună, intelectul uman devine leneș, iar forța – fizică, mentală – a individului se atrofiază. Diminuarea esenței morale a omului, exacerbarea nevoilor primare, a instinctului de supraviețuire înseamnă, de asemenea, o involuție...

Dar când comuniune e, TOTUL e! s-ar mai putea spune, gândindu-ne la prietenia dintre Călătorul în Timp și o ființă fragilă din viitor, capabilă de o tandrețe imensă; de un devotament necondiționat.

Manual de scrieri științifico-fantastice

H.G. Wells este considerat părintele SF-ului modern. Particularitățile acestui gen se pot identifica foarte ușor în *Mașina Timpului...* Pentru pasionații de literatură SF, romanul e un bun manual de scriere. Ei pot învăța de la H. G. Wells tehnici narative specifice fantasticului.

Dozate perfect, amănările, ezitățile, perspectivele contradictorii ale personajelor față de aceeași realitate, îndoielile Călătorului în legătură cu propria experiență întretin echivocul.

Așa că, la sfârșitul lecturii, ești tentat să exclami, cu vorbele lui Roger Caillois¹: „Mai că-mi vine a crede” că lumea descoperită și povestită de Călătorul lui H.G. Wells e una dintre lumile posibile...

În viitorul nostru (roz!) nu ne rămâne decât să călătorim în timp până la ea, ca să o vedem cu ochii noștri.

Ioana Revnic

¹ Roger Caillois este un teoretician al fantasticului. Acesta consideră că formula „Mai că-mi vine-a crede” este definiție pentru scrierile fantastice.

I

INTRODUCERE

Călătorul în Timp (pentru că e mai nimerit să-l numim așa) prezenta în fața noastră o teorie cam confuză. Ochiul său de un cenușiu deschis erau arzători și sclipeau, iar chipul, de obicei palid, se înroșise. Era îmbujorat și însufletit. Focul ardea strălucitor, iar lumina blândă a lămpilor incandescente, asemănătoare unor crini argintii, se reflecta în bulele care se ridicau din pahare. Scaunele noastre, pe care le făcuse el însuși, mai degrabă ne îmbrățișau și ne ocroteau ca niște ființe vii, decât să stea inerte sub noi, și eram cuprinși de acea atmosferă de după cină, când gândurile se desfășoară în voie, eliberate de canoanele rigorii. Ne vorbea astfel – trasând în aer cursul ideilor cu arătătorul său subțire –, în vreme ce noi ședeam și admiram alene seriozitatea cu care-și prezenta acest nou paradox (după cum îl consideram noi) și bogăția de idei.

— Aș vrea să mă urmărești cu mare atenție pentru că trebuie să analizez critic una sau două idei, care sunt aproape universal acceptate. Geometria, de pildă, cea pe care o învățați la școală se bazează pe o premisă greșită.

— Nu e oare un subiect prea amplu ca să-l discutăm acum? spuse Filby, un roșcovan cam certăreț.

— Nu vă cer să acceptați nimic fără să existe un motiv serios. Nu va trece mult și veți admite că am dreptate. Știți, desigur, că o linie geometrică, o linie a cărei grosime este zero, nu are o existență fizică. Nu așa vă învață la școală? Nici planul geometric nu are grosime. Toate acestea sunt simple abstracțiuni.

— Asta așa e, spuse psihologul.

— Tot așa, de-ar avea doar lungime, lățime și înălțime, un cub nu ar putea avea o existență reală.

— Cu asta nu sunt de acord, spuse Filby. Cu siguranță că un corp solid poate exista. Toate obiectele reale...

— Așa cred cei mai mulți oameni. Dar așteaptă o clipă. Poate exista un cub în mod *instantaneu*?

— Nu pricep ce vrei să spui, spuse Filby.

— Poate un cub, care nu durează nicio clipă în timp, să existe cu adevărat?

Filby căzu pe gânduri.

— Cu siguranță, continuă Călătorul în Timp, orice corp real trebuie să se întindă în *patru* direcții: trebuie să aibă Lungime, Lățime, Înălțime și Durată. Dar, dintr-o infirmitate anatomică pe care am să v-o explic mai târziu, înclinăm să trecem cu vederea peste acest fapt. În realitate, există patru dimensiuni, dintre care trei sunt ceea ce numim cele trei planuri ale Spațiului, și o a patra – Timpul. Există, cu toate acestea, tendința de a stabili o distincție nerealistă între primele trei dimensiuni și ultima, a patra, pentru că noi avem cunoștința de ceea ce ne înconjoară într-un mod dezorganizat, în vreme ce timpul se scurge dinspre trecut către viitor, de la începutul până la sfârșitul vieții.

— Asta e... spuse un bărbat foarte tânăr, forțându-se din răspuneri să-și aprindă țigara de la flacăra lămpii, asta e... foarte limpede, așa e.

— Este evident faptul că ignorăm în așa măsură acest lucru, continuă Călătorul în Timp, în vreme ce vocea lui deveni mai veselă. Chiar așa ceva se înțelege prin a Patra Dimensiune, deși unii care vorbesc despre ea habar n-au ce spun. Este doar o altă modalitate de a privi Timpul. *Nu există nicio diferență între Timp și celelalte trei dimensiuni ale Spațiului, în afara faptului că Timpul este cel de-a lungul căruia se mișcă mereu conștiința noastră.* Dar unii cam bătuți în cap se înșală în această privință. Ați auzit cu toții ce spun ei despre această a Patra Dimensiune?

— *Eu, personal, nu, zise primarul din provincie.*

— Nimic altceva decât că Spațiul, așa cum îl consideră matematicienii, are trei dimensiuni, care pot fi denumite Lungime, Lățime și Înălțime și este mereu definibil prin convergența a trei planuri, fiecare perpendicular pe celelalte. Dar unii filosofi întreabă de ce neapărat *trei* dimensiuni – de ce nu o altă dimensiune perpendiculară pe celelalte trei? Și au încercat chiar să construiască o geometrie tetradimensională. Profesorul Simon Newcomb a expus acest punct de vedere în cadrul lucrărilor Societății de Matematică din New York acum o lună. Știți că, pe o suprafață plană, care are doar două dimensiuni, ne putem reprezenta figura unui corp tridimensional și, în mod asemănător, ei cred că prin modelele tridimensionale ar putea reprezenta și un corp cu patru dimensiuni, dacă ar controla perspectiva obiectului. Înțelegeți?

— Așa cred, murmură primarul din provincie și, încruntându-se, căzu pe gânduri, buzele sale mișcându-se mărunț de parcă ar fi repetat niște cuvinte mistice. Da, acum cred că înțeleg, spuse el după o pauză, iar chipul i se luminează pentru o clipă.

— Ei bine, nu preget să vă spun că am studiat o vreme această geometrie a celor patru dimensiuni. Iar parte din rezultatele pe care le-am obținut sunt cel puțin curioase. De pildă, luați portretul aceluiași om la opt ani, la cincisprezece, la șaptesprezece, la douăzeci și trei și așa mai departe. Toate acestea sunt, în mod evident, secțiuni, ca să zic așa, ale ființei sale tetradimensionale, care este neschimbătoare și inalterabilă.

... Oamenii de știință, continuă Călătorul în Timp, după ce ne lăsă răgazul de a le asimila în voie cele spuse, știu prea bine că Timpul este doar un fel de Spațiu. Uite o diagramă științifică simplă, o înregistrare a fenomenelor meteorologice. Linia pe care o urmez cu degetul arată mișcările barometrului. Ieri a fost ridicat până aici, însă noaptea a scăzut, iar în această dimineață s-a ridicat din nou și, încetîșor, a ajuns până la acest nivel. Mai mult ca sigur că mercurul nu trasează această linie în niciuna dintre dimensiunile general recunoscute ale Spațiului. Dar cu siguranță a trasat o asemenea linie, și acea linie, prin urmare, trebuie să conchidem, se desfășoară de-a lungul dimensiunii Timp.

— Dar dacă Timpul este cu adevărat doar a patra dimensiune a Spațiului, spuse medicul, cu ochii ațintiți la jăratecul din vatră, de ce este considerat și a fost mereu considerat ceva diferit? Și de ce nu ne putem mișca în Timp, așa cum ne mișcăm în celelalte dimensiuni ale Spațiului?

Călătorul în Timp zâmbi.

— Ești chiar atât de sigur că te miști liber în Spațiu? Putem merge la stânga sau la dreapta, ba chiar și în față sau în spate fără mari restricții și oamenii au făcut dintotdeauna asta. Accept că ne mișcăm liber pe două dimensiuni. Dar ce ne facem cu mișcarea în sus sau în jos? Gravitația impune niște limite, în acest caz.

— Nu e chiar așa, spuse medicul. Există baloanele cu aer cald.

— Dar înainte de a exista baloane, în afara săriturilor și a asperităților terenului, omul nu avea nicio libertate de mișcare pe verticală.

— Ei, totuși se putea mișca într-o oarecare măsură în sus și în jos, spuse medicul.

— Mai ușor, mult mai ușor în jos decât în sus.

— Dar nu te poți mișca deloc în Timp, nu poți scăpa de clipa prezentă.

— Dragă domnule, uite aici greșești. Este un punct de vedere asupra căruia toți se înșală. Mereu evadăm din clipa de față. Existența noastră mintală, care este imaterială, nu are dimensiuni, străbate axa dimensiunii temporale cu o viteză uniformă, de la leagăn până la mormânt. Ca și cum ar trebui să călătorim în jos, dacă ne-am începe viața la șaptezeci și cinci de kilometri deasupra pământului.

— Dar marea problemă tocmai aceasta e, îl întrerupse psihologul. În Spațiu *te poți* mișca în toate direcțiile, în vreme ce în Timp nu te poți mișca.

— Asta este și sămânța marii mele descoperiri. Dar greșești când spui că nu ne putem mișca în Timp. De pildă, dacă-mi aduc aminte cu precizie un incident, mă întorc chiar în momentul în care acesta s-a petrecut: devin absent, după cum spuneai. Sar înapoi pentru o clipă. Desigur, nu avem posibilitatea de a rămâne în trecut pe o perioadă mai lungă, nu mai mult decât are un sălbatic sau un animal

— Asta este și sămânța mării mele descoperiri. Dar greșești când spui că nu ne putem mișca în Timp.

să se mențină la doi metri deasupra pământului. Dar omul civilizată este mai priceput la asta decât un sălbatic. El se poate ridica, împotrivindu-se atracției gravitaționale, într-un balon, și de ce nu ar spera că, până la urmă, va putea opri sau accelera goana sa de-a lungul dimensiunii Timp sau chiar să se întoarcă și să pornească în direcția opusă?

— Ah, chestia *asta...*, începu Filby, este atât de...

— De ce nu? zise Călătorul în Timp.

— Este împotriva rațiunii, spuse Filby.

— Care rațiune? zise Călătorul în Timp.

— Poți să argumentezi cât vrei că negru e alb, spuse Filby, dar nu mă vei convinge niciodată.

— Poate că nu, spuse Călătorul în Timp. Dar acum începi să-ți dai seama ce mi-am propus, investigând geometria celor patru dimensiuni. Acum multă vreme am avut o idee vagă despre o mașină...

— Să călătorești în Timp! exclamă bărbatul foarte tânăr.

— Care să călătorească în orice direcție în Timp și Spațiu, după cum decide cel care o conduce.

Filby se mulțumi să chicotească scurt.

— Ba chiar am verificat-o experimental, spuse Călătorul în Timp.

— Le-ar fi extrem de folositoare istoricilor, își dădu cu presupusul psihologul. Poți călători înapoi în Timp pentru a vedea adevărata versiune a bătăliei de la Hastings¹, de pildă!

— Nu crezi că vei atrage atenția? spuse medicul. Strămoșii noștri nu prea erau toleranți cu anacronismele.

— Ai putea învăța greaca veche chiar de pe buzele lui Homer sau Platon, gândea tânărul cu voce tare.

— În cazul ăsta ai pica la examen. Savanții germani au perfecționat peste măsură limba greacă!

— Atunci, putem merge în viitor, spuse tânărul. Ia gândește-te! Îți poți investi banii, îi lași să adune dobânda, și te rezezi înainte, în viitor.

¹ Bătălia care a avut loc, în 1066, lângă localitatea Hastings, între trupele lui Wilhelm Cuceritorul și ale lui Harold (n. red.).

— Ca să descoperi o societate, spusei eu, ridicată pe o fundație comunistă rigidă.

— Alcătuită din tot felul de teorii extravagante... începu psihologul.

— Da, așa mi s-a părut și mie, și de aceea nici nu am vorbit despre mașină până când...

— Verificare experimentală! strigai eu. Ai de gând să verifici *asta*?

— Experimentul! strigă Filby, care începuse să-și piardă răbdarea.

— Oricum, arată-ne experimentul, spuse psihologul, deși știm cu toții că este o mare păcăleală.

Călătorul în Timp ne zâmbi tuturor. Apoi, cu surâsul încă în colțul buzelor și cu mâinile adânc înfipite în buzunarele pantalonilor, ieși încet din cameră și îi auzirăm papucii târșâind pe culoarul lung care ducea către laboratorul lui.

Psihologul se uită la noi.

— Mă întreb ce are de gând?

— Cine știe ce scamatorie sau ceva de genul ăsta, spuse medicul, iar Filby încercă să ne spună ceva despre un scamator pe care-l văzuse în Burslem, dar, înainte să termine introducerea poveștii sale, Călătorul în Timp se întoarse în cameră, și anecdota lui Filby rămase neterminată.

CUPRINS

<i>Viitorul în roz?</i>	5
I. Introducere	7
II. Mașina	14
III. Călătorul în Timp se întoarce	18
IV. Călătoria în Timp	26
V. În Epoca de Aur	33
VI. Apusul umanității	38
VII. O lovitură neprevăzută	46
VIII. Explicația	54
IX. Morlocii	67
X. După căderea nopții	74
XI. Palatul de Porțelan Verde	81
XII. În întuneric	89
XIII. Capcana Sfinxului Alb	96
XIV. Viziunea finală	101
XV. Întoarcerea Călătorului în Timp	106
XVI. După poveste	109
Epilog	113

Află mai multe... și spune ce crezi

I. Repere cronologice	115
II. Știi? află mai multe!	117
III. Altfel – despre <i>Mașina Timpului</i>	118
IV. Ce poți face, după ce ai citit cartea? 20 de idei pentru o lectură creativă.....	122